

**Een notitie naar aanleiding van
'First moments of things I saw', Xiamen 2015
van Antoinette Nausikaä**

Een kunstwerk is gebouwd op contradicties. Op een balans tussen tegenstellingen. Denk maar aan voor- en achtergrond in een schilderij, harmonie en contrapunt in de muziek, tragiek en geluk in de roman, immaterieel concept en materiële vorm in de actuele kunst. Maar blader in een boek van Antoinette Nausikaä en je weet dat niemand een zo fijn vertakt stelsel van contradicties weet te scheppen als zij.

'First moments of things I saw' is het eerste boek van Antoinette Nausikaä dat in oplage (250) is verspreid. Het kwam tot stand in 2015 in China, waar het is gedrukt en uitgegeven. Het is echter niet het eerste boek dat ze heeft gemaakt. Bij lange na niet, de boekvorm is de ideale drager van haar kunstenaarsactiviteiten. Zo'n boek als

'First moments of things I saw' is dan ook door en door een kunstenaarsboek, ofwel een kunstwerk in oplage, een multiple. Wat wil zeggen dat de kunstenaar regeert over de hele stapel bijeengebonden bladen tot en met het kaft. Alles wat het tot een boek maakt staat is het resultaat van het plan van de kunstenaar.

Het plan ontvouwt zich wanneer je het openslaat. Wanneer het van een gesloten object overgaat tot een dynamische ontmoeting. Je voelt je bij dit boek haast omvergelopen, zo overrompend direct en vertrouwelijk is de inhoud. Maar tegelijk maakt het bladeren je tot een schoorvoetende waarnemer, alsof je een ruimte betreedt waarvoor je moet zijn ingewijd. Het kaft is stevig als een kartonnen doos en daarbinnen tref je de inhoud haast losliggend en kwetsbaar aan. De inhoud heeft in dit geval een overzichtelijke vorm, een blok van papieren vellen die met een draad bijeengebonden worden en gelijk gesneden zijn. Zo zijn de feiten. Maar eenmaal opengeslagen vloeit er een onstelbare stroom van uiteenlopende bestanddelen naar buiten, een complexe stroom van beelden en teksten. Onderling spetteren ze van contradicties, maar tonen tegelijk de kracht van het kunstenaarsboek als kanaal waarlangs alles in eenzelfde dynamiek voortbeweegt. Op aansporing van de kunstenaar.

Opvallend aan 'First moments of things I saw' is dat er aspecten van het gebruikelijke boek in samenkomen. Het is een reisboek omdat het verslag doet van tijdelijke verblijven op ieder van de vijf heilige bergen in China. Het is een dagboek omdat het verhaalt van intieme gevoelens. Het is een fotoboek omdat het foto's bevat van een (gewaardeerde) fotografe. Het is een schetsboek omdat het vol tekeningen staat. Maar dat alles is ondergeschikt aan de intenties van de kunstenaar die met artistieke middelen een zoektocht tot uitdrukking brengt. Heilige berg, wat maakt je zo heilig? Hoe devoot kan ik zijn? Zulke vragen hebben een verheven, transcendentiaal en immaterieel karakter terwijl het zoeken zelf hier benaderd wordt met aardse eenvoud. De queeste naar het hogere overstijgt het individu, terwijl de voettocht zelf persoonlijk is en gaat over dagelijkse obstakels.

First moments kent een heldere ordening en toch is het geen boek dat je van a tot z moet doornemen. Beter is het op meerdere niveaus te benaderen. Niet alleen op het niveau van het concept, het geloof, het poëtische, het esthetische, het tactiele.

“Dear Reader, don’t read” luidde de aansporing van een kunstenaar die in Amsterdam in de jaren zeventig het kunstenaarsboek geliefd heeft gemaakt, Ulises Carrión (1941-1989). Het komt niet op de logica van een vertelling aan, maar op het sensitieve ervaren, op de sequentie van bladzijden, de tussenruimte en de tijd. Zijn boek Printed Matter opent met de vette letters ‘Dear Reader’ en op de volgende bladzijde van het halftransparante papier verschijnt het ‘Don’t read’. Deze aanbeveling is de noemer geworden waaronder dit jaar en volgend jaar een grote retrospectieve tentoonstelling in Madrid en in Mexico plaats vindt. Ulises Carrión is ook in 1975 de schrijver van de tekst The new art of making books, een tekst waarnaar altijd verwezen in beschrijvingen van het kunstenaarsboek.

Carrión verlangde naar een podium voor kunstenaarsboeken en richtte vervolgens zelf, in een souterrain aan de Herengracht, een galerie/boekwinkel op die hij Other Books and So noemde (1975-1978). Het was een kunstenaarsinitiatief dat hij op eigen kracht doorzette nadat het In-Out Center (1972-1974) was opgehouden te bestaan. Het In-Out Center bestond uit een collectief van negen kunstenaars, drie IJslanders, drie Zuid-Amerikanen, van wie Carrión er een was en drie Nederlanders.

De eigenzinnige energie die ten grondslag ligt aan het maken en publiceren van een kunstenaarsboek is ook de peiler onder het kunstenaarsinitiatief. Een aantal jaren nadat Other Books and So was overgegaan in het Other Books Archive werd door een groep kunstenaars opnieuw een galerie/boekwinkel opgericht in Amsterdam, onder de naam Boekie Woekie. Jan Voss, een kunstenaar met een rijk oeuvre aan kunstenaarsboeken, zegt daarover: wij wilden ons werk ergens laten zien, maar niemand van ons zou eraan gedacht hebben een boekwinkel te beginnen als we niet het voorbeeld van Ulises Carrión hadden gehad. Door Boekie Woekie is Amsterdam nog steeds, tot op vandaag, het centrum van het kunstenaarsboek. En ongetwijfeld ook het centrum van het kunstenaarsinitiatief, waarvan de geest nooit uit de fles raakt terwijl deze door kunstenaars beheerde ruimtes met vaste regelmaat verdwijnen en verschijnen.

'First moments of things I saw' is de wereld ingestuurd vanuit Punt WG.

Punt WG is al een aantal jaren stevig geworteld te midden van de kunstenaarsateliers op het WG terrein (waar ooit de voorganger van het AMC, het Wilhelmina Gasthuis was gevestigd). Deze mooie tentoonstellingsruimte wordt betaald en beheerd door de WGkunstenaars. Daardoor is Punt WG ook zo’n kunstenaarsinitiatief dat is ontstaan uit generositeit, uit de stuwkracht om te delen, om anderen te betrekken in de passie voor verrassende en onverwachte aspecten van de kunst.

Het is daarom een uitgelezen plek voor het lanceren van een kunstenaarsboek en dat is wat Antoinette Nausikaä heeft gedaan toen ze was uitgenodigd om er haar foto’s, tekeningen en kleine keramische figuren te presenteren. Het kunstenaarsboek is in mijn ogen een metafoer van generositeit. Natuurlijk kan het opgenomen worden in een collectie, net als een foto, tekening of sculptuur, maar het onttrekt zich makkelijker aan het idee van verhandelbaarheid omdat het zwerft en spoedig ontraceerbaar wordt. Wat niet betekent dat de directe band met de kunstenaar ooit zal verbleken. De kunstenaar geeft zonder maken alles aan degene die het in handen krijgt en openslaat, zelfs als die aan het einde zit van de verspreidingsketen. Misschien blijft het jaren rusten in een boekenkast en wordt het onverhoeds geopend door

iemand van een volgende generatie of cultuur. Ook dan biedt de kunstenaar zonder voorbehoud volledige openheid van zaken en een geprivilegieerde toegang tot zijn of haar artistieke universum.

En de lezer zal hard moeten werken om de volle portee te ervaren van een ontketende stroom pluriformiteit. En ongetwijfeld geraakt worden door een ándere paradox, een ánder detail. Sommige bladzijden moeten worden opgevouwen en dat is een simpele aanmoediging om je binnen te laten. Betreed je dan ook een andere tijd? Ik denk van niet, al spreekt Antoinette Nausikaä in de titel van *first moments*. Daarin echter lees ik liever dan het vastleggen van tijd, het verlangen naar de onbevangen, blik. De blik van een kind dat onderzoekt. In de zin van het klassieke kinderboek *Le petit prince*. Kunstenaarsboeken behelzen meestal geen tijd die je kan ontsnappen maar een intrinsieke tijd, uitgedrukt bijvoorbeeld in opeenvolgende plaatjes zoals in het beroemde *Twenty-Six Gasoline Stations* van Ed Ruscha (1963), wiens boeken tot de stock behoorden van *Other Books and So*. Tijd is vernieuwbaar. Gesloten is het boek een belofte, geopend ontplooit het zich tot een voldragen vrucht - om dichtgevouwen weer die knop te worden. Zodat het boek weer opnieuw kan worden opgedaan, voor een nieuwe openbaring, een eerste blik.

Tineke Reijnders